

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»
методичні поради та завдання

Харків
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

методичні поради та завдання

для студентів II курсу денних факультетів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Харків
2021

Індивідуальна робота з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин»: методичні поради та завдання для студентів II курсу денних факультетів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» / уклад.: М.П. Требін, Л.М. Герасіна, О.Ю. Панфілов. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 30 с.

У к л а д а ч і: М. П. Требін,
Л. М. Герасіна,
О. Ю. Панфілов

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021

ВСТУП

Система фахової підготовки у закладах вищої освіти періодично змінюється у зв'язку із соціально-економічними перетвореннями. Сучасна вища освіта готує спеціалістів, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні і науково-методичній роботі, для чого забезпечується професійними освітніми програмами, на основі яких розробляються навчальні плани, які включають різні форми організації освітнього процесу: аудиторні заняття – лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття, контрольні заходи; позааудиторні заняття, до яких належить й індивідуальна робота студентів.

Мета індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» – самостійне опанування студентами окремих проблем дисципліни, систематизація, поглиблення та закріплення знань із теорії міжнародних відносин та можливість практичного застосування набутого у подальшій професійній діяльності.

Індивідуальна робота є видом позааудиторної самостійної роботи студентів пошуково-дослідного характеру, що здійснюється у формі виконання індивідуального науково-дослідницького завдання (*дали* – ІНДЗ).

За змістом ІНДЗ – це завершена теоретична та практична робота у межах освітньої програми, що виконується на основі та із застосуванням знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських занять.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Індивідуальна робота студентів із дисципліни «Теорія міжнародних відносин» включає:

- анутовання прочитаної додаткової літератури;
- написання есе, етюдів, рефератів;
- складання термінологічного словника (тезауруса);
- бібліографію наукової літератури.

Зазначені види індивідуальної роботи мають відповідати вимогам наукової роботи, які передбачають: дотримання правил цитування з обов'язковим посиланням на автора; адекватність викладу точки зору певних авторів, їх поглядів, ідей, висунутих проблем і положень; достовірність посилань; академічну доброчесність – 80% авторського доробку, особливо у тезах.

Вимоги щодо оформлення роботи:

а) перша сторінка є титульною, не нумується і не входить у загальну кількість сторінок (зразок наведено у дод. 1);

б) текст друкується з одного боку стандартного аркуша через 1,5 інтервалу з берегами не менше 2,5 см зліва, 1,5 см справа, 2 см зверху і знизу. У рядку має бути не більше 65 символів (з урахуванням літер, пропусків, розділових знаків); шрифт – Times New Roman, кегль – 14. Кількість рядків на сторінці не повинна перевищувати 30;

в) посилання на авторів літератури, що цитується, указуються у тексті у квадратних дужках, наприклад: [1, с. 14], де перша цифра означає порядковий номер джерела зі списку, друга – сторінку;

г) список літератури, яка вивчається й цитується, нумується відповідно до порядку її використання або в алфавітному порядку (приклад оформлення бібліографічного опису в списку літератури наведені у дод. 2);

г) на останній сторінці списку літератури автор ставить дату і підпис;

д) робота має бути написана грамотно, літературною мовою та ретельно вичитаною;

е) надається на папері та електронному носії.

Вибір студентом ІНДЗ відбувається за погодженням із кафедрою на початку навчального семестру. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання роботи здійснює викладач, який веде семінарські заняття.

ІНДЗ подається викладачу на перевірку не пізніше двох тижнів до закінчення навчальних занять із дисципліни, можливий захист шляхом усної доповіді студента про виконану роботу (до п'яти хвилин). Предметом оцінювання індивідуального завдання є подана студентом письмова робота.

Як ІНДЗ може бути зарахована творча робота у студентському науковому гуртку (проблемній групі) з «Теорії міжнародних відносин», участь у наукових конференціях (з опублікуванням тез), конкурсах, олімпіадах.

За індивідуальну роботу студент може одержати до 10 балів відповідно до якості виконаної роботи.

Розподіл балів з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин»

Модуль 1 (семінарські заняття та поточне тестування)				Модуль 2 (індивідуальна робота)	Підсумкова оцінка знань
Змістовий модуль I		Змістовий модуль II			
семінарські заняття	поточне тестування	семінарські заняття	поточне тестування	max 10	min – 60 max – 100
10	5	10	5		
max 15		max 15			

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НИХ

1. Анотування прочитаної додаткової літератури

Анотування є самостійним видом індивідуальної роботи, яка потребує відповідного ґрунтового аналізу змісту додаткової літератури (окремої монографії, наукових статей), що обирається для поглибленого вивчення, з формулюванням власних узагальнень та оцінювань щодо предмета дослідження анотованого джерела.

Анотація – стисла характеристика змісту книги, статті, інших матеріалів із викладанням власних узагальнень та оцінювань щодо предмета дослідження анотованого джерела.

Для послідовного виконання цієї роботи доцільно:

1) визначити головну проблему праці, яка анотується (як правило, вона безпосередньо пов'язана із назвою), сформулювати основне питання (гіпотезу), на яке прагне знайти відповідь автор роботи;

2) зрозуміти, які завдання ставить перед собою автор для вирішення наукової проблеми. Для цього доречно спрямувати увагу насамперед на зміст, де, зазвичай, чітко видно структуру роботи, а отже, й поставлені автором завдання;

3) встановити дослідницьку мотивацію автора(ів) анотованої праці. Це може бути: а) відповідь на позицію іншого автора, яка є об'єктом критики; б) відсутність чітких систематизованих уявлень стосовно досліджуваної проблеми (т. зв. «теоретична актуальність»); в) ситуація, яка виникла в суспільстві та потребує невідкладного осмислення (т. зв. «практична актуальність») тощо;

4) з'ясувати, які погляди, крім авторського, існують на проблему, що досліджується в анотованій праці, з ким полемізує автор. Також необхідно відзначити, чи існують у літературі типології точок зору стосовно проблеми, яка вивчається;

5) простежити хід авторських міркувань, узагальнень, визначити послідовність і логіку викладення матеріалу, відтво-

ривши її в анотації. Слід звернути увагу на методи дослідження, які застосовує автор, та висловити свою думку щодо їх ефективності у досягненні поставленої у роботі мети;

б) обов'язково зазначити результати автора у розглянутій праці, його висновки, які мають бути викладені в анотації точно, стисло, послідовно, щоб можна було простежити зв'язок між авторською аргументацією та підсумками роботи.

Наприкінці анотування варто окреслити, які перспективи подальших розвідок існують у даному напрямі, які питання автор залишає невіршеними чи недостатньо з'ясованими.

Обсяг анотації монографії має становити 5–7 сторінок.

Якщо надається анотація наукових статей (не менше трьох), то слід додати ксерокопії їх оригіналу.

Вибір монографії, статей погоджується з викладачем, закріпленим кафедрою за академічною групою.

2. Есе, етюди, реферати

Есе – наукові, критичні та інші нариси, які відрізняються оригінальністю суджень і вишуканістю форми.

Етюд – невеликий твір наукового, критичного та іншого характеру, присвячений окремій проблемі.

Реферат – стислий огляд з певними узагальненнями літературних та інших джерел, у яких досліджуються питання однієї проблеми.

Есе, етюд чи реферат має бути самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси студента, його знання, навички, уміння і виступає формою залучення до наукового дослідження. Компілятивність такої роботи не виключає необхідності її цілісності, завершеності, структурованості, її автор повинен показати здатність послідовно, логічно викладати зміст проблеми, що розглядається. Крім того, має бути продемонстровано і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення цієї проблеми, хоча б часткове її узагальнення, висловлення своєї аргументованої точки зору щодо способів або шляхів її розв'язання.

У будь-якій із зазначених робіт має простежуватися аналітичне мислення студента, володіння необхідними знання-

ми як класичної, так і сучасної літератури з досліджуваного питання, а також уміння захищати її основні положення. Вибираючи тему, слід зважати на:

- рівень особистої підготовленості, коло наукових інтересів у галузі досліджень міжнародних відносин;
- важливість теми, її актуальність і рівень складності;
- можливість консультаційної допомоги викладача, кафедри.

Структура есе, етюд, реферату є традиційною: вступ, основна частина, висновок.

У вступі з'ясовується актуальність проблеми, її значення, стан вивчення, необхідність проведення дослідження, формулюються конкретні завдання й мета.

В основній частині розкривається тема і предмет дослідження. Автору необхідно не тільки висвітлити основні проблеми обраної теми і можливе їх вирішення, а й показати існуючі наукові підходи, запропонувати власну інтерпретацію, форми й методи розв'язання поставленого питання.

Розкриття теми може здійснюватися у різний спосіб: в історичній (від минулого до сьогодення) чи логічній (за головними, істотними, вузловими моментами) послідовності; в актуальному плані (від нинішнього часу через його призму до перспектив майбутнього).

У висновках подається узагальнення важливих положень, резюмується, наскільки вдалося виконати задумане, вирішити заявлене у вступі.

Завершує есе, етюд, реферат список використаної літератури.

Обсяг кожного з цих видів робіт має бути не менше 5–7 сторінок.

ТЕМИ ЕСЕ, ЕТЮДІВ, РЕФЕРАТІВ

1. Науково-прикладне значення «Теорії міжнародних відносин» для майбутнього юриста.
2. Становлення і розвиток теорії міжнародних відносин як самостійної наукової дисципліни.
3. Місце «Теорії міжнародних відносин» у системі суспільних наук.
4. Наукова природа теорії міжнародних відносин.
5. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин.
6. Наукові категорії «Теорії міжнародних відносин» і реальне життя.
7. Методи дослідження теорії міжнародних відносин.
8. Закони розвитку міжнародних відносин у світовій історії.
9. Системний та структурно-функціональний аналіз у теорії міжнародних відносин.
10. Метод побудови сценаріїв у дослідженні міжнародних відносин.
11. Основні етапи формування та еволюції теорії міжнародних відносин.
12. Формування традиції щодо розуміння сутності міжнародних відносин в історії соціально-політичної думки.
13. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у Стародавньому Китаї.
14. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у Стародавній Індії.
15. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у Стародавній Греції.
16. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у Стародавньому Римі.
17. Погляди античних мислителів на війну, мир і міжнародні відносини.
18. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у добу Середньовіччя.
19. Наукові дослідження міжнародних відносин в епоху Відродження.

20. Основні ідеї Н. Макіавеллі про політику у сфері міжнародних відносин.

21. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у Новий час.

22. Погляди Гуго Гроція щодо осмислення проблем міжнародних відносин, війни і миру.

23. Еразм Ротердамський, Шарль-Ірене Кастель де Сен-П'єр про морально-правове регулювання міжнародних відносин.

24. Формування ліберальної концепції міжнародних відносин І. Кантом і Дж. Бентамом.

25. Марксистська парадигма дослідження міжнародних відносин.

26. «Три хвили дебатів» у теорії міжнародних відносин.

27. Політичний реалізм як парадигма теорії міжнародних відносин.

28. Ганс Моргентау – засновник школи політичного реалізму.

29. Теорія лібералізму (ідеалізму) щодо досліджень зовнішньої політики і міжнародних відносин.

30. Особливості неореалізму в теорії міжнародних відносин: сутність, наративи, сучасні тренди.

31. Школа неомарксизму в теорії міжнародних відносин.

32. Марксистська та неомарксистська парадигми в теорії міжнародних відносин: порівняльна характеристика.

33. Світосистемний аналіз І. Валлерстайна як «соціологія людства».

34. Геополітика як підгрунття у вивченні міжнародних відносин.

35. Англосаксонська «школа» геополітики.

36. Геополітичні теорії Німеччини.

37. Модерністські концепції міжнародних відносин.

38. Постпозитивістські парадигми у міжнародних відносинах.

39. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона.

40. Теорія «постіндустріального суспільства» Д. Белла.

41. Ідея «кінця історії» філософа і політолога Ф. Фукуями.

42. Концепт «Наше постлюдське майбутнє» Ф. Фукуями.
43. Критерії моральності у трактуванні основних теорій міжнародних відносин.
44. Проблема справедливості у міжнародній політиці.
45. Поглиблення процесу взаємопроникнення права, моралі і політики у міжнародних відносинах.
46. Сутність і специфіка міжнародних відносин.
47. Соціально-політична природа міжнародних відносин.
48. Суб'єкти міжнародних відносин: концепції та класифікації.
49. Рівні та форми суб'єктності у міжнародних відносинах.
50. Зміст понять «суб'єкт», «агент», «актор», «учасник» міжнародних відносин.
51. Система учасників міжнародних відносин.
52. Функціональна характеристика суб'єктів міжнародних відносин.
53. Держава як основний міжнародний актор.
54. Міжурядові та неурядові організації, їх класифікація й основні функції у міжнародних відносинах.
55. Роль недержавних учасників (акторів) міжнародних відносин у сучасному світі.
56. Особливості міжнародної ролі ТНК, ТНБ, національно-визвольних рухів, терористичних організацій як учасників міжнародних відносин.
57. Поняття «національний інтерес» у світовій політиці.
58. Інтереси та цілі діяльності учасників міжнародних відносин.
59. Ієрархія міжнародних інтересів.
60. Поняття системи міжнародних відносин.
61. Система міжнародних відносин, її компоненти та основні характеристики.
62. Взаємозв'язок міжнародних і внутрішньодержавних відносин.
63. Основні системні властивості сучасних міжнародних відносин: відносність, відокремленість, цілеспрямованість, самоврядування.

64. Сутність поняття «міжнародна система», її значення в теорії міжнародних відносин.

65. Типології міжнародних систем.

66. Історичні види міжнародних систем.

67. Теорія міжнародних систем М. Каплана.

68. Концепція «міжнародних систем» С. Гоффмана.

69. Концепція «міжнародних систем» А. Рапопорта і

Ч. Маклеланда.

70. Теорія «концентричних кіл» у розвитку міжнародних систем.

71. Діалектика стосунків «елемент – структура» в системі міжнародних відносин.

72. Теорія та практика утворення союзів і коаліцій.

73. Природа міжнародного конфлікту.

74. Джерела міжнародної напруженості, їх різноманіття.

75. Сутність і структура міжнародного конфлікту.

76. Стадії розвитку міжнародного конфлікту.

77. Типології міжнародних конфліктів та криз.

78. Резонансні міжнародні кризи ХХ–ХХІ ст., шляхи їх урегулювання.

79. Війна як інструмент політики.

80. Війни та їх класифікація (К. Райт, К. Уолтц).

81. Раймон Арон і теорія війни та миру.

82. «Гібридна» війна в Україні: сутність та особливості.

83. Шляхи і методи розв'язання конфліктів у міжнародних відносинах.

84. Баланс інтересів як спосіб мінімізації насильства у практиці міжнародного життя.

85. Гуманізація міжнародних відносин і концепція насильства.

86. Видова структура міжнародних відносин.

87. Моделі видової структури міжнародних відносин.

88. Поняття форми міжнародних відносин.

89. Механізми функціонування сучасних міжнародних політичних відносин.

90. Особливості інтеракцій у міжнародному середовищі.

91. Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики держави.
92. Зовнішньополітична діяльність суб'єктів міжнародних відносин.
93. Сутність та змістові риси зовнішньополітичної стратегії.
94. Моделі «індивідуального» процесу прийняття зовнішньополітичного рішення.
95. Моделі «колективного» процесу прийняття зовнішньополітичного рішення.
96. Функціональний аспект механізму прийняття зовнішньополітичного рішення.
97. Зовнішньополітичні інтереси суб'єктів міжнародних відносин.
98. Інституційний аспект механізму прийняття зовнішньополітичного рішення.
99. Проблема сили і насильства в сучасних міжнародних відносинах.
100. Компоненти силової політики.
101. Силова політика в умовах сучасних міжнародних відносин.
102. Силовий потенціал держави: структура, ресурси.
103. Поняття «міжнародна безпека».
104. Національна, регіональна і глобальна безпека.
105. «Нетрадиційні» аспекти безпеки: економічний, демографічний, екологічний, інформаційний.
106. Економічна діяльність як особлива сфера міжнародних відносин.
107. Міжнародна інтеграція: цілі, рівні та форми.
108. Комунікаційний підхід до аналізу міжнародної інтеграції.
109. «Неофункціональна» модель інтеграційних процесів.
110. Міжнародна економічна інтеграція: принципи, специфіка, механізми.
111. Міжнародна політична інтеграція, її відмінні типологічні риси та практичні проблеми.
112. Мета і форми міжнародної гуманітарної інтеграції.
113. Універсалізм і регіоналізм у міжнародних відносинах.

114. Поняття «регіон» за Л. Канторі і С. Спігелом.
115. Класифікація регіонів Г. Розмана.
116. Український соціум та проблеми євроінтеграції.
117. Вестернізація та її вплив на національну культуру.
118. Крос-культурний аналіз у міжнародних відносинах.
119. Принципи і закономірності розвитку світової політики.
120. Система суб'єктів сучасної світової політики та їх класифікація.
121. Міждержавні організації – найвпливовіші суб'єкти світової політики; їх роль у політичній структурі світу.
122. Нові транснаціональні актори в неурядовому секторі світової політики.
123. Участь світових церков у формуванні та розвитку світової політики.
124. Роль недержавних міжнародних організацій у модернізації сучасної світової політики.
125. Фундаментальні суспільні протиріччя доби глобалізації.
126. Протистояння «Північ» – «Південь».
127. Ідеї та принципи формування нового світового порядку на початку XXI ст.
128. Реальні та потенційні центри постбіполярної системи міжнародних відносин.
129. Пріоритети і глобальні проблеми світової політики III тисячоліття.
130. Стан, цивілізаційний потенціал, можливості розвитку та перспективи України у сучасному світі.
131. Проблеми ослаблення міжнародної суб'єктності сучасної України.
132. Прогнозні оцінки майбутнього розвитку світу.

3. Складання термінологічних словників

Термінологічний словник складається з наукових термінів (категорій, понять) та визначень (дефініцій) певної галузі знань.

Термінологічний словник з теорії міжнародних відносин має містити: стисле тлумачення змісту термінів міжнародних відносин; персоналії провідних теоретиків міжнародних відносин і діячів світової політики, здобутки яких мають наукове й історичне значення.

Загальний обсяг термінологічного словника – 30 дефініцій. Рекомендований принцип організації словникових статей – алфавітний.

ТЕМИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СЛОВНИКА

1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна

Поняття наукової теорії. Наукова природа теорії міжнародних відносин. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин. Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук. Закономірності міжнародних відносин. Методологічні основи та методи дослідження. Проблема методу в дослідженні міжнародних відносин. Особливості теоретичного та емпіричного рівнів дослідження. Поняття і категорії теорії міжнародних відносин. Проблеми формування понятійно-категорійної системи. Загальнонаукові (інструментальні) поняття і категорії. Співвідношення категорій «міжнародні відносини», «міжнародна політика» і «світова політика». Міжнародні відносини як об'єкт дослідження. Міжнародні відносини як суспільне явище, їх сутність, характер та рівні. Основні особливості та чинники міжнародних відносин. Учасники міжнародних відносин, їх типологія та інтереси. Структура та форми міжнародних відносин. Теоретичні школи в дослідженнях міжнародних відносин: реалізм і неореалізм, лібералізм і неолібералізм, неомарксистський і постмодерністський підходи тощо.

Шляхи розвитку теорії міжнародних відносин у XXI ст. Вітчизняна специфіка досліджень міжнародних відносин. Тенденції становлення теорії міжнародних відносин як наукової дисципліни у незалежній Україні. Початкова інтелектуально-ціннісна опозиція «світополітиків» і «міжнародників». Сучасний стан дебатів.

2. Класичні традиції і парадигми у вивченні міжнародних відносин

Проблеми та компліментарність об'єкта дослідження. Етапи становлення та специфіка науки про міжнародні відносини. Зовнішньополітичні уявлення політичної думки Стародавнього світу і античності. Конфуціанство і легізм про зовнішню політику держави. Фукідід – основоположник школи політичного реалізму. Зародження ідеалістичних поглядів на природу міжнародних відносин. Політична думка епох Відродження і Нового часу про міжнародні відносини. Реалістичні традиції у трактуванні проблем міжнародних відносин Н. Макіавеллі, Т. Гоббсом, Г. Гегелем. Еразм Ротердамський, Г. Гроцій, Ш. де Сен-П'єр про морально-правове регулювання міжнародних відносин. Ліберальна і марксистська концепції міжнародної політики. Формування ліберальної концепції міжнародних відносин І. Кантом і Дж. Бен-тамом. К. Маркс і Ф. Енгельс про міжнародні відносини. Роль В.І. Леніна в розвитку марксистської концепції міжнародних відносин в епоху імперіалізму.

3. Сучасні теорії міжнародних відносин

Сучасні уявлення про поняття і категорії в теорії міжнародних відносин. Суб'єктивістський та об'єктивістський підходи до їх трактування. Проблема ірреального розуміння явищ та процесів у сфері міжнародних відносин. Позиція Р. Арона. Зміст географічного парадоксу міжнародних відносин та основні підходи до його вирішення. Формулювання поняття «міжнародні відносини» та його еволюція у XVIII–XXI ст. Основні дефініції міжнародних відносин. Критерій Н. Спідмена. Класичне

визначення поняття «міжнародні відносини» та його інтерпретація у працях Г. Моргентау і Г. Кісінджера. Визначення міжнародних відносин у працях К. Дойча, Р. Шнайдера, Х. Брука, Б. Сапіна. Марксистська парадигма про закономірності розвитку міжнародних відносин. Сучасне наукове трактування найважливіших особливостей міжнародних відносин: поліцентризму, складності, системності, глобальності, економічної детермінованості, культурного плюралізму, інформаційної залежності. Дилема пріоритету міжнародного середовища та її розв'язання в концепції К. Холсті, В. Хандрієдера, Г. Кісінджера. Прикладний та теоретичний рівні дослідження міжнародних відносин. Предметна диференціація вивчення міжнародних відносин. Своєрідність підходів прихильників неореалізму у вивченні міжнародних відносин. Сучасні різновиди неоліберальної парадигми міжнародних відносин. Неомарксизм і постмодерністські підходи в міжнародних дослідженнях. Основні тенденції в розвитку теорії міжнародних відносин наприкінці 1990-х – початку 2000-х років. Суспільна значимість та проблематика дослідження міжнародних відносин. Поняття та структура міжнародних систем. Ієрархія міжнародних систем та її основні закономірності. Типологія міжнародних систем. Найважливіші особливості та закономірності історичної еволюції міжнародних систем.

4. Міжнародна система: суб'єкти, відносини, норми

Інструментальна роль загальної теорії систем у міжнародних відносинах. Еволюція, цілісність та типологія міжнародних систем. Закони функціонування і трансформації міжнародних систем. Критерії та особливості участі у міжнародних відносинах. Формат суспільних одиниць, що беруть участь у міжнародних відносинах: суб'єкт міжнародного права, суб'єкт міжнародних відносин, учасник, сторона, фактор, актор, об'єкт. Суб'єкти міжнародного права та міжнародних відносин. Критерії міжнародної правосуб'єктності. Основні і похідні суб'єкти міжнародного права. Суб'єкти міжнародного приватного права. Дилема суб'єктності. Етатична теорія суб'єктності в міжнарод-

них відносинах. Ідея біфуркації міжнародних відносин у концепції Дж. Розенау. Виникнення і розвиток теорії транснаціоналізму. Найважливіші ознаки учасника міжнародних відносин. Типи учасників: особи, суспільні групи, держави, міжнародні організації. Особливості участі в міжнародних відносинах осіб. Поняття та теорії «політичної» і фізичної особи. Поняття «децидент» та його наукові інтерпретації. Співвідношення понять «суспільна група» і «юридична особа». Різновиди суспільних груп. Поняття «держава» та особливості її функціональної активності у сфері міжнародних відносин. Різновиди сучасних держав. Класифікаційні підходи. Поняття міжнародних організацій. Міждержавні та недержавні організації.

5. Цілі, інтереси і засоби учасників міжнародних відносин

Інтереси, потреби, цілі та мотивація дій учасників міжнародних відносин. Суспільні інтереси, інтереси нації і держави: зміст, структура, співвідношення. Національно-державний інтерес. Безпека і виживання як основа національно-державного інтересу. Позиції Г. Моргентау та Р. Арона. Психологічний та операційний підходи до розуміння інтересів учасників міжнародних відносин. Типологія інтересів. Національні та універсальні інтереси у міжнародних відносинах. Декларативні та реальні інтереси держав. Концептуальні схеми А. Волферса, Т. Робінсона та Ю. Кукулки. Типологія інтересів за критеріями: типу учасника, значимості, функціонального виду, часових меж. Реінтерпретація інтересів. Концепція Я. П'єтрася. Потреби та їх артикуляція у політиці держави. Агрегація інтересів та їх реалізація у цілях зовнішньої політики. Співвідношення інтересів і цілей. Типологія цілей. Цілі і поведінка. Цілі і рішення. Особливості ухвалення рішень учасниками міжнародних відносин. Основні засоби досягнень цілей на міжнародній арені, їх характеристика: переконання, переговори, загроза, сила. Стратегія як встановлення співвідношення між цілями і засобами в міжнародних відносинах.

6. Міжнародні конфлікти та кризи у міжнародних відносинах

Поняття суперечності, кризи, конфлікту в міжнародних відносинах. Протиборство і співпраця на світовій арені. Міжнародний конфлікт як особлива форма зіткнення суспільних інтересів. Джерела виникнення, структура, функції, динаміка і механізми розвитку міжнародних конфліктів. Міждержавний конфлікт. Сучасна конфліктологія про природу і класифікацію міжнародних і міждержавних конфліктів. Основні підходи до вивчення міжнародних конфліктів у політичній науці: класовий підхід (К. Маркс, Г. Маркузе), психологічний підхід (Т. Адорно, З. Фройд), соціобіологічний напрям (С. Вільсон, А. Гелен), функціональний підхід (Т. Парсонс), діалектичний підхід (Г. Зіммель). Сучасні концепції: «позитивно-функціонального конфлікту» (Л. Козер), «конфліктна модель суспільства» (Р. Даренфорд), «теорія принципів переговорів» (Р. Даль, А. Рапопорт). Конфлікт як «символічна інтеракція» (К. Боулдінг), «балансування на грані війни» (Д. Даллес), «виправдання ворожості» (Р. Лебоу). Природа і різновиди міжнародних криз. Силовий чинник у світовій політиці. Війни ХХІ ст. як політична реальність або політичний атавізм. Основні способи запобігання міжнародним конфліктам. Шляхи виходу з міжнародних конфліктних ситуацій: співвідношення силових і несилових засобів. Головні механізми розв'язання міжнародних конфліктних ситуацій: фахова і багатовекторна дипломатія; переговори; роль «третьої сторони»; міжнародна медіація; «народна» дипломатія тощо. Кооперація і співпраця як засоби стабілізації міжнародних відносин. Співробітництво на світовій арені в сучасних умовах.

7. Види та форми міжнародних відносин

Видова структура міжнародних відносин. Проблеми ієрархічного ранжування видів. Моделі видової структури міжнародних відносин. Позиції Я. П'єтрася та Г. Моргентая. Поняття зовнішньої політики. Інтерпретації. Зовнішньополітичні

відносини. Типи зовнішньої політики держави. Концептуальні схеми Й. Беллєрса та Дж. Розенау. Доктринальні основи зовнішньої політики. Дилєма безпеки. Стратегії зовнішньополітичної діяльності. Засоби здійснення політики в міжнародному середовищі. Моделі зовнішньої політики. Математична інтерпретація П. Мак-Гоуєна. Фактори зовнішньої політики. Поняття дипломатичних відносин. Зміст та функції дипломатії. Форми дипломатичної діяльності: спеціальні місії, постійні представництва, конференції, міжнародні організації. Поняття міжнародних економічних відносин. Особливості суб'єктності у міжнародних економічних відносинах. Світова економіка. Типи міжнародних економічних відносин: виробнича кооперація, торгівля, валютно-фінансові операції. Поняття військових відносин, їх роль і місце в міжнародних відносинах. Класичне розуміння війни у концепціях К. фон Клаузевіца та А. Мєхєна. Типи військових відносин: партнерські, конфронтаційні, домінаційні. Особливості міжнародних культурних, інформаційних, етнічних та релігійних відносин. Міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю та тероризмом, рятувальних операціях, дослідженні Антарктиди та космосу. Поняття форми міжнародних відносин. Особливості інтеракцій у міжнародному середовищі. Форми міжнародних відносин: двостороння (білатеральна), багатостороння (полілатеральна) та колективна.

8. Міжнародні політичні відносини

Глобальна конструкція світової політичної системи: реальність і тенденції розвитку. Світова сукупність країн (держав) за сучасних умов, їх геополітична диференціація та ієрархія. Міжнародні політичні відносини у загальній системі міжнародних зв'язків: структура, механізми формування і тенденції розвитку. Функціонування глобальних, континентальних і регіональних політичних зв'язків: способи, форми, вектори. Зовнішньополітичні стратегії держав сучасного світу. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних політичних відносин: міжурядові та неурядові. Роль глобальних економічних та соціальних організацій у світовому політичному процесі. Полі-

тичні та багатофункціональні організації різних континентів планети. Неурядові організації політичної спрямованості та їх діяльність.

9. Міжнародні економічні відносини

Економічна діяльність як особлива сфера суспільних відносин. Міжнародна економічна система як підсистема міжнародної системи. Розвиток міжнародних економічних відносин у Стародавньому світі, Середньовіччі, Новий час, міжвоєнний період, другій половині ХХ ст. Суб'єкти (актори) міжнародних економічних відносин. Держави як учасниці міжнародних економічних відносин. Міжнародні міжурядові економічні організації. Міжнародні неурядові економічні організації. Транснаціональні корпорації. Субнаціональні територіальні одиниці у міжнародних економічних відносинах. Інтеграційні економічні процеси. Глобалізація економічних відносин.

10. Міжнародні відносини у гуманітарній сфері та медіасфері

Культура як суспільне явище. Міжнародне культурне середовище: тенденції розвитку. Вестернізація та її вплив на національну культуру. Крос-культурний аналіз у міжнародних відносинах. Урахування особливостей політичної та правової культури у системі міжнародних відносин. Релігія як носій культурних цінностей та одна з форм культури. Визначення ролі релігійного фактора у сучасному світі. Зростання впливу церкви та релігії у суспільному житті у переломний момент історії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Вплив світових релігій на суспільну свідомість. Міжнародне співробітництво у сфері освіти та науки. Формування європейських і світових стандартів університетської освіти. Міжнародні наукові «проекти» як базис соціально-політичного прогресу людства. Світовий інформаційний простір. Процес безперервного зростання інформації в соціальному та технічному прогресі, вирішенні глобальних проблем. Міжнародні інформаційні відносини на міжурядовому, неуря-

довому та міжособистісному рівнях. Інформаційний продукт та інформаційні послуги у контексті міжнародних відносин. Світовий інформаційний ринок. Поняття та сутність інформаційної безпеки країни.

11. Регіон у системі міжнародних відносин

Регіональна підсистема міжнародних відносин. Зовнішня регіональна політика. Поняття регіону в сучасній науці. Територіально-географічні, соціально-економічні, військово-політичні, культурно-цивілізаційні, демографічні, історичні та інші критерії регіону. Значення критерію «віртуальності» у теоретичному осмисленні феномену «регіон». Географічний детермінізм. Поняття «регіон» за Л. Канторі і С. Спігелом. Регіон як район світу, що включає у себе географічно близькі держави, які створюють у міжнародних справах взаємопов'язані об'єднання. Комплексний підхід до визначення поняття «регіон» і його ролі у зовнішній політиці держави. Регіон як субнаціональна спільність і його роль у міжнародних зв'язках держави. Регіон як транснаціональна спільність. Макро- і мегарегіони. Класифікація регіону Г. Розмана: макрорегіон, мікрорегіон, регіональне ядро, силовий регіон, регіон – плавильний котел.

12. Україна в сучасних міжнародних відносинах

Основні принципи, завдання та напрями зовнішньої політики України. Україна і міжнародні організації світового і регіонального рівнів. Курс України на інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури. Україна в Раді Європи та ОБСЄ. Співробітництво України з Європейським Союзом: проблеми та перспективи. Партнерство України з Північноатлантичним альянсом. Україна у миротворчих операціях ООН. Україна і Росія у стані «гібридної» війни. Україна у системі міжнародних економічних відносин. Місце і роль України у світовому інформаційному середовищі.

4. Бібліографія наукової літератури

Бібліографія наукової літератури – це науковий опис і систематизація творів друку та писемності, їх виявлення і відбір, складання їх переліків, покажчиків та інформаційних видань; збір та формування відповідного списку літератури, який дає уявлення про монографії, дисертації, автореферати дисертацій, статті та інші джерела, присвячені окремій проблемі або персоні.

Бібліографічний опис літератури здійснюється за індивідуальним завданням викладача. Його можна скласти за відповідною тематикою, персоналією тощо. Загальний обсяг – понад 50 джерел.

Інтернет-ресурси, які можна використовувати при складанні бібліографічного опису літератури, наведено нижче.

Електронні адреси провідних бібліотек України

Назви установ	Сайт
1	2
Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського	www.nbuv.gov.ua
Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого	https://nlu.org.ua/
Публічна бібліотека ім. Лесі Українки (м. Київ)	http://lucl.kiev.ua/
Вінницька ОУНБ ІМ. К.А. Тімірязєва	https://library.vn.ua/
Волинська державна ОУНБ ім. Олени Пчілки	www.ounb.lutsk.ua
Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія	www.libr.dp.ua
Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка	www.biblioteka.uz.ua
Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка	https://lib.if.ua/
Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського	www.library.kr.ua

<i>1</i>	<i>2</i>
Луганська ОУНБ	http://library.lg.ua/uk
Миколаївська ОУНБ	www.reglibrary.mk.ua
Одеська державна наукова бібліотека	http://odnb.odessa.ua/
Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського	https://biblioteka.od.ua/
Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського	https://www.library.pl.ua/
Рівненська ОУНБ	www.libr.rv.ua
Сумська ОУНБ	http://ounb.sumy.ua
Тернопільська ОУНБ	www.library.te.ua
Харківська ОУНБ	www.library.kharkov.ua
Херсонська ОУНБ ім. О. Гончара	www.lib.kherson.ua
Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського	www.ounb.km.ua
Черкаська ОУНБ ім. Т. Шевченка	www.library.ck.ua
Чернігівська ОУНБ ім. М. Івасюка	www.library.cv.ua
Чернігівська ОУНБ ім. В.Г. Короленка	http://libkor.com.ua/

Більш докладний каталог бібліотек України в електронному просторі можна знайти за адресою: <http://www.ukrlibworld.kiev.ua>

Розгорнутий пошук інформації з російських електронних ресурсів можна провести, скориставшись сайтом Російської державної бібліотеки: <http://www.rsl.ru>

Доступ до англomовних електронних ресурсів: сайт Британської бібліотеки: <http://www.bl.uk>; сайт бібліотеки Конгресу США: <https://www.loc.gov/> та система її бібліографічних каталогів: <https://catalog.loc.gov/>

Д О Д А Т К И

Додаток 1

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛУ

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра соціології та політології

ВІЙНИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ **(К. РАЙТ, К. УОЛТЦ)** **(есе)**

Виконав студент 4 гр. II курсу
міжнародно-правового факультету
Іванець Григорій Володимирович
Науковий керівник –
докторка соціологічних наук,
професорка
Герасіна Людмила Миколаївна

Харків
2021

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ЛІТЕРАТУРИ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
<i>1</i>	<i>2</i>
<p><u>Книги:</u> один автор</p> <p>два автори</p> <p>три та чотири автори</p> <p>п'ять та більше авторів</p>	<p>Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навч. посіб. Київ: Кондор, 2017. 156 с.</p> <p>Михасюк І.Р., Михайлишин Р.В. Міжнародні економічні відносини в сучасних міждержавних воєнних конфліктах: підручник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 312 с.</p> <p>Требін М. П., Герасіна Л. М., Поліщук І. О., Сахань О. М. Політологія: підручник / за ред. М. П. Требіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2018. 462 с.</p> <p>Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М.П. Требін, Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.</p>
<p><u>Багатотомне видання</u></p>	<p>Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.</p>
<p><u>Законодавчі та нормативні документи</u></p>	<p>Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. № 180-XIV. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 1998. № 50-51. Ст. 310.</p>
<p><u>Перекладні видання</u></p>	<p>Парсонс Т. Соціальна структура і особистість: зб. творів / пер. з англ. В. Верлоки і В. Кебуладзе. Київ: Дух і літера, 2011. 337 с.</p>

<u>1</u>	<u>2</u>
<u>Словники</u>	Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
<u>Складові частини:</u> книги збірника журналу іноземного журналу енциклопедії	Яковюк І. В. Правова культура як детермінанта розвитку правової системи. <i>Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства</i> : монографія / за ред. Ю.П. Битяка та І.В. Яковюка. Харків: Право, 2007. С. 45–89. Требін М.П. Український транзит в контексті стратегії реформ. <i>Гілея: науковий вісник</i> : зб. наук. пр. Київ: ВІР УАН, 2011. Вип. 50. С. 603–609. Герасіна Л.М. Наративи міжнародної конфліктності – глобальна турбулентність або деструкції світової системи? <i>Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого</i> . Серія «Політологія». 2020. № 2(45). С. 8–24. Sanderson G. A foundation for the internationalization of the academic self. <i>Journal of Studies in International Education</i> . 2018. Vol. 12. Issue 3. P. 276–307. Требін М. Партія політична. <i>Політична енциклопедія</i> / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парлам. вид-во, 2011. С. 543–545.
<u>Тези доповідей</u>	Герасіна Л.М. Практики і методи консенсуалізму в політиці та конфліктній медіації. <i>Modern science: problems and innovations: The 2nd International scientific and practical conference</i> . Stockholm. Sweden: SSPG Publish, 2020. P. 682–688.

<i>1</i>	<i>2</i>
<u>Автореферати дисертацій</u>	Марченко Ю.В. Антитерористична діяльність як складова національної безпеки (політологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01. Київ. 2005. 20 с.
<u>Електронні ресурси</u>	Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text (дата звернення: 20.04.2021).

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Загальні методичні поради.....	4
Тематика індивідуальних науково-дослідницьких завдань та методичні поради до них.....	6
Додатки.....	25

Навчальне видання

Електронне видання

**ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»**

методичні поради та завдання

для студентів II курсу денних факультетів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

У к л а д а ч і: ТРЕБІН Михайло Петрович,
ГЕРАСІНА Людмила Миколаївна,
ПАНФІЛОВ Олександр Юрійович

Відповідальний за випуск *М. П. Требін*
Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*